

werden een paar jaren van geestdriftig werken, die Bourdelle niet enkel tot de vruchtbaarste maar ook tot de aangenaamste van zijn kunstenaarsloopbaan zal rekenen. Vruchtbaar in de dubbele beteekenis: als een les — alleen de dwazen hebben niets te leeren; — en om wat hij in minder dan twee jaren verwezenlijkte: een reeks bas-reliefs die zouden volstaan om een kunstenaar de eeuwigheid te verleen. De samenwerking tusschen den bouwkundige Perret en Bourdelle was er eene van verlichte kunstenaars, die het te scheppen werk liefhebben boven hun eigen verheerlijking. Het gaat niet meer om een getuigenis van de „architecture pure”, noch om producten van zuivere beeldhouwkunst. De nieuwe schouwburg moest een eerste proef, een verkleinde verwezenlijking worden van den symbolischen Tempel, dien Bourdelle voor de komende tijden droomt. Architectuur en versiering dienen elkander wederkeerig en samen dienen zij het centrale idee van den tempel. Bas-reliefs en haut-reliefs, zestig paneelen in fresco, zingen mee in den toon van het geheele gebouw. Het zijn „Apollo met de Muzen”; de haut-reliefs die de verschillende kunsten voorstellen, en waarvan hier „de Muziek” is weergegeven, een romantische symfonie, smartelijk van bedwongen geweld, harmonisch in de woelige bewogenheid van lijnen. Welk een contrast met de ingetogen huppeling, die glimlachend naar voren treedt uit de groep „Antieke en moderne komedie”, of met de neergeslagenheid die uit „de Tragedie” hijgt. Welk mengsel van Apollinische verhevenheid en moderne verscheurdheid in de bas-reliefs „Dichter en Pegasus” en „Muze en Pegasus”. Terwijl het gevleugelde paard de wolken doorklieft en steeds hooger stijgt, bieden dichter en muze weerstand aan dezen bovenmenschen drang; het lichaam wéégt hen, en het weten dat men niet straffeloos de hemelen tart; het is de mensch, tegen wil en dank meegevoerd door gaven die hij niet meer beheerschen kan en die schrikt, en zich verzet tegen de bezwering. Al deze schoonheid blijft gedempt en wordt slechts levend bij nader beschouwen, zelfs dan wanneer Bourdelle het onstuitbare geweld uitbeeldt in de „Pallas active”, waarvan de lans het gansche kader doorschiet. Of liever, dat is hier geen lans meer, het is het schot zelve.

De verinniging, die Bourdelle in 1920—22 tot de mystiek zou leiden van de „Maagd” beteekende geen afstand doen van zijn pantheïsme. Herhaalde malen keert hij terug tot het beeld van den stervenden Centaur, waarvan het oergeweld nochtans nader tot ons wordt gebracht door het nog stoere maar reeds aan het dier ontrukte bovenlijf. Terwijl de paardenromp, enkel maar brute kracht, reeds neerzinkt, gloeit nog, uit het medebezwijkende menschenlijf met het omgebogen hoofd, de smartbarende erkenning van den mensch, die het einde van zijn krachten meet. Maar zegevierend geheel, zegevierend de harmonische en tot het uiterste gespannen kracht van het lichaam, zoo staat de „Herakles,